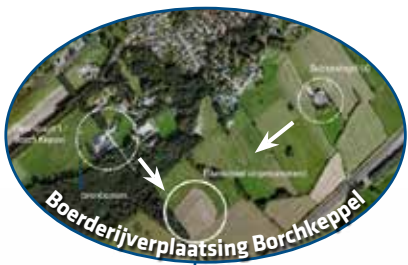

Herstel bronbossen

Boerderijverplaatsing Borchkeppel

Water in de vijvers van Hof te Dieren

Landbouw

Faunapassages

Landgoed Middachten

Vluchtroutes bij hoogwater

Aanleg nevengeul

Fietspaden en wandelroutes

- Dorpskernen / Stedelijk gebied
- Landelijke bebouwing
- Bedrijventerreinen
- Weggen
- Spoorlijn
- Fiets- en wandelpaden
- Waters
- Doorlaatwerk
- Bosson
- Laanbeplanting en bomenrijen
- Moeraszones en rietvelden
- Bloemrijke graslanden
- Hoogwaterrijke vluchtplaatsen
- Ecopassages
- Landbouwgronden
- Beheers-/natuur-inclusieve landbouw
- Natuurontwikkelings-as
- Parken en buitenplaatsen

Onderschrift visie

De Havikerpoort is een gebied waar natuur, landschap en landbouw nauw met elkaar zijn verweven. De natuur op de Veluwezoom is via passages onder wegen en groenstroken verbonden met de natuur in de rivierdelta. Hierdoor vormt de infrastructuur niet langer een harde barrière voor dieren. Er wordt langs de IJssel een nevengeul gecreëerd, die op termijn bij hoge waterstanden kan meestromen met de rivier. De geul krijgt natuurlijke oevers en de huidige zandwinplas is beter ingepast in het landschap. In de Fraterwaard bij Doesburg zijn landschapselementen teruggeplant. De Havikerwaard is zo ingericht, dat dieren bij opkomend hoog water een

veilige plek vinden op de hoger gelegen delen in het gebied. De waterhuishouding is aangepast, zodat de bronnen in het Faisantenbos en Elst bij Middachten weer krachtig stromen en de beken voorzien van water. De vijvers bij Hof te Dieren worden weer gevoed uit het omliggende gebied, kunstmatig oppompen is overbodig geworden. De landbouwgronden in het Middachterbroek zijn door deze maatregelen vernat en worden beheerd als bloemrijke hooilanden. De waterkwaliteit is verbeterd doordat boerderij Borchkeppel is verplaatst naar de Ellecomse polder, en het riool overstort bij de Ruitersbeek is gesaneerd.

De landbouw is toekomstgericht en vormt een belangrijke financiële drager voor de landgoederen. Er is een fonds gevormd uit opbrengsten van de zandwinning. Door deze mogelijkheden worden de landgoederen in staat gesteld om het landschap en de monumentale gebouwen in het gebied te onderhouden. De Doesburgse dijk is afgesloten voor gemotoriseerd verkeer en de Middachterallee en Weerdsdijk zijn ingericht als 60 kilometerzone. Het gehele gebied is goed ontsloten voor wandelaars en fietsers, onder andere door het nieuwe fietspad richting Doesburg.

Details

Faunapassages

In 2013 is onder de A348, ter hoogte van kasteel Middachten, een faunapassage aangelegd. Hierdoor kunnen grote en kleine dieren ongestoord deze snelweg passeren en is er een verbinding tussen de Veluwe en de IJsseluiterwaarden. Inmiddels is de passage door veel dieren ontdekt en wordt ze onder meer gebruikt door reeën, vossen, marters en kleine zoogdieren. Tegelijkertijd is de snelweg tussen De Steeg en Ellecom voorzien van een raster en worden bij de provinciale weg ter hoogte van Hof te Dieren passages aangelegd, zodat er vrijwel geen dieren meer worden doodgereden.

Vluchtroutes bij hoogwater

In aansluiting op de faunapassage is met het oog op eventueel hoog water een verhoogde verbinding aangelegd tussen de faunapassage en een al aanwezige voormalige spoordijk in het gebied, zodat dieren bij hoog water gemakkelijk bij de faunapassage kunnen komen. Ook is er een ecologisch netwerk aan hagen, poelen, bossages en ruigten in de Havikerwaard aangelegd. In de uiterwaarden komen soorten voor als otter, bever, steenuil en ree.

Herstel bronbossen

Tussen kasteel Middachten en Ellecom liggen bijzondere bronbossen, hier komt kalkrijk kwelwater van de Veluwe omhoog. Zeldzame planten zijn afhankelijk van dit bijzondere kwelwater. Door verschillende oorzaken verdrogen de bronbossen. In 2017 zijn in de Polder Middachterbroek (tussen de bronbossen en de snelweg) de sloten en beken ondieper gemaakt en voorzien van een kleilaag. De oude beeklopen stromen weer en worden gevoed met het kwelwater uit de bronnen. Zo wordt verdere verdroging van deze bossen tegengegaan en kan het bossysteem met de bijzondere planten zich herstellen.

Water in de vijvers van Hof te Dieren

Ook het park van Hof te Dieren heeft te maken met verdroging. De vijvers en omliggende vegetatie werden ooit gevoed door grondwater en ververst door bronwater uit de Ruitersbeek. Door waterwinning en inklinking van het veen bij de beekloop is dit niet meer op een natuurlijke manier te herstellen. De oplossing is om bronwater via een leiding naar het landgoed te brengen. De Ruiters AA is hiervoor het meest geschikt. Dicht bij de plek waar deze beek uitmondt in de IJssel, wordt een deel van het water afgeleid naar het landgoed Hof te Dieren.

Landbouw

De grondgebonden landbouw is een belangrijke gebruiker van de Havikerpoort. Ook in de toekomst krijgt deze de ruimte. In de kwetsbare zones rondom Hof te Dieren en de bronbossen worden de gronden grotendeels aangepast beheerd (we noemen dit natuur-inclusieve landbouw). Het beheer op deze gronden is gericht op de ontwikkeling van natuurwaarden. Hier vindt geen gebruik van gewasbeschermingsmiddelen plaats en wordt pas na het broedseizoen gemaaid. De taxuskwekerij langs de Middachterallee is beëindigd. Als de mogelijkheden zich voordoen zullen de landgoederen uitbreiding van het areaal natuur-inclusieve landbouw stimuleren en hagen, bossages en poelen in het gebied uitbreiden.

Boerderijverplaatsing Borchkeppel

Ten noorden van de bronbossen ligt de hofstede Borchkeppel, een pachtboerderij van Middachten. Om te zorgen dat de bronnen niet vervuild raken door afspoelend voedselrijk water, wordt het bedrijf verplaatst naar een nieuwe locatie ten zuiden van dit natuurgebied. Borchkeppel krijgt een woonfunctie en wordt gedeeltelijk omgevormd naar natuur. De boerderij in de Ellecomse polder wordt dan formeel uit gebruik genomen en omgevormd tot een woning. In de omgeving wordt landschappelijke beplanting aangelegd.

Fietspaden en wandelroutes

In 2016 is een lang gekoesterde wens in vervulling gegaan; er is een fietspad door de Havikerwaard richting Doesburg gerealiseerd. Dit sluit aan op bestaande fietsroutes en het toekomstige fietspad rondom de nevengeul. In 2018 zal de Weerdsdijk worden aangepast ten behoeve van fietsers. Verder is in samenspraak met de bewoners van De Steeg een ommetje door de Havikerwaard en langs de IJssel aangelegd.

Nevengeul

In 2017 is gestart met het winnen van zand aan de zuidzijde van de Havikerwaard. Hier zal in de komende jaren het eerste gedeelte van een nevengeul langs de IJssel worden gerealiseerd. Naast bevordering van de hoogwaterveiligheid, ontstaat er een groot natuurgebied met langs de oevers hoogwater vrije vluchtplaatsen voor dieren, wandel- en fietspaden en een vogelobservatiepost. De wens is om in het water een drijvend zonnepark te realiseren, dat de omgeving zal voorzien van elektriciteit.

Havikerpoort

Natuur en cultuur tussen Veluwe en IJssel

De Havikerpoort, gelegen tussen Veluwe en IJssel, is uniek. De overgangen van hoog naar laag, van droog naar nat, van bos naar open landschap en van zand naar klei maken het gebied bijzonder en zeldzaam. Terwijl wandelaars en fietsers er volop van de natuur genieten, bedrijven boeren en landeigenaren er hun agrarische activiteiten. Maar het gebied is versnipperd, door spoorlijn en wegen. Bovendien staat de kwaliteit van beken en natuur onder druk door verdroging en waterverontreiniging. Om de Havikerpoort voor de toekomst veilig te stellen voor mens én dier is in 2004 de 'Toekomstvisie Havikerpoort' gepresenteerd. Daarin staat beschreven hoe het gebied zich verder kan ontwikkelen. Het project is volop in uitvoering. Verschillende deelprojecten zijn inmiddels afgerond. Maar er staat ook nog één en ander in de planning. In deze folder vindt u hierover meer informatie.

Waar?

De Havikerpoort omvat het gebied Havikerwaard, Beimerwaard en Fraterwaard en valt binnen de gemeentegrenzen van Rheden en Doesburg. Het gebied is grotendeels eigendom van de Landgoederen Middachten en Hof te Dieren (Stichting Twickel) en enkele particuliere boeren en stichtingen. In 2001 hebben overheden en eigenaren de handen ineengeslagen. Er is besloten om dit prachtige gebied nog mooier te maken en te ontwikkelen tot een groene verbinding tussen Veluwe, IJsselvallei en Achterhoek.

Waarom het project Havikerpoort?

De Havikerpoort is bijzonder, maar ook erg versnipperd. De spoorlijn Arnhem-Dieren, de Middachterallee en de A348 en N317 doorsnijden het gebied en tasten de natuur en cultuur aan. De verspreiding van dieren en planten wordt daardoor gehinderd. De kwaliteit van beken en natuurgebieden staat bovendien onder druk door verdroging en waterverontreiniging. Bewoners en bezoekers van de Havikerpoort hebben behoefte om in het gebied te wandelen en te fietsen. Het gebied is op Europees niveau een belangrijke schakel in de ecologische structuur Oostvaardersplassen-Veluwe-Reichswald. Maar ook op economisch vlak vraagt het gebied om een duidelijke visie. Voor het in stand houden van de Landgoederen Middachten en Hof te Dieren is een gezonde economie van groot belang. Eén van die economische dragers vormt de landbouw. De melkveebedrijven in het gebied zijn bovendien onmisbaar voor het beheer en behoud van het cultuurlandschap. Voor de bedrijven die zich op de wereldmarkt richten is schaal-

vergroting van bedrijfsvoering wenselijk. Uniek, bijzonder en zeldzaam, zo kan de Havikerpoort genoemd worden. Maar als er niet wordt ingegrepen, gaat het gebied in de toekomst steeds meer in kwaliteit achteruit.

Wat wordt er gedaan?

De betrokken partijen zitten niet stil. Via kavelruil wordt ingezet op verbetering van de landbouwstructuur, waarbij minder verkeersbewegingen nodig zijn en landschappelijke kwaliteiten behouden blijven. Andere boeren kiezen voor biologische landbouw of aangepast agrarisch beheer. Deze vorm wordt financieel gestimuleerd door de overheid en beide landgoederen.

Wat is er intussen gebeurd?

- aanleg van faunapassages onder Middachterallee, A348 en bij Hof te Dieren;
- voorbereiding boerderijverplaatsing Borchkeppel;
- afkoppeling van verhard oppervlak in Ellecom;
- verplaatsing riooloverstort van Ruitersbeek naar bermstoot;
- inrichting Middachterallee als 60 km zone;
- omzetting landbouwgronden naar natuurinclusieve landbouw;
- aanleg nieuw fietspad tussen Eikenstraat en Doesburg;
- start uitvoering nevengeul fase 1;
- anti-verdrogingsmaatregelen bronbossen.

Wat gebeurt er binnenkort?

- alternatieve voeding van de vijvers op Hof te Dieren;
- aanleg fietsstroken langs Weerdsdijk;
- aanleg vogelobservatiehut ter hoogte van Het Paradijs;
- plan voor drijvende zonnecollectoren;
- afsluiting Doesburgse dijk voor gemotoriseerd verkeer;
- ecologische verbinding bij Hof te Dieren door bundelen infrastructuur en aanleg van tunnels bij Traverse Dieren.

Het verbeteren van de economie in het gebied, kan door middel van zandwinning. Daarbij geldt wel als voorwaarde dat de zandwinning mede wordt ingezet om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren en de ontwikkeling van natuurwaarden te stimuleren, bijvoorbeeld in de te graven nevengeul.

Wie doen er mee aan het project?

Het project Havikerpoort is een samenwerkingsproject van Provincie Gelderland, Gemeente Rheden, Vereniging Natuurmonumenten, Stichting Twickel (Landgoed Hof te Dieren), Landgoed Middachten, Rijkswaterstaat, Vitens, Waterschap Rijn en IJssel en K3Delta. Bewoners van het gebied, landeigenaren en boeren, worden nauw betrokken bij het project. Deelname aan het project is vrijwillig en wordt gestimuleerd met subsidies.

"Samen bereik je meer. De tijd dat je als organisatie alleen je eigen doelen diende is voorbij. Voor het herstel en de verbetering van de verbinding tussen de Veluwe en de IJssel is het belangrijk dat we beken natuurlijker inrichten en dat de we de bronbossen van eeuwenoud grondwater blijven voorzien. Dat kan door de waterhuishouding in de Havikerwaard aan te passen. Zo zorgen we samen dat de laatste restanten van de moerasbossen in Middachten, die vroeger langs de gehele oostrand van de Veluwe voorkwamen, blijven bestaan" - **Heemraad Frank Wissink**.

"Al eeuwen beheert mijn familie landgoed Middachten. Het is er mooi, ik zie het als mijn taak om het nog mooier over te dragen aan de volgende generatie. Zodat jong en oud kan genieten van een afwisselend landschap, waar je de geschiedenis en natuur kunt beleven. Dat kan alleen als er ook voldoende inkomsten zijn om die kwetsbare natuur, monumenten, lanen en houtwallen in stand te houden. Het plan Havikerpoort is een visie waarbij deze doelen worden nagestreefd. Ik hoop dat we nog lang kunnen genieten van dit prachtige gebied!" - **Franz graaf Ortenburg, landgoed Middachten**

"Onder de noemer Havikerpoort werken grondeigenaren en overheden al meer dan 20 jaar samen aan herstel van de verbinding tussen de Veluwe en de IJssel. Daar ben ik trots op. Want het blijft bijzonder dat particulieren en bedrijfsleven zich inzetten voor natuurontwikkeling en verbetering van het landschap. De gemeente Rheden vindt het behoud van economische dragers in het gebied belangrijk, waaronder de grondgebonden landbouw. Ook spannen wij ons in voor de instandhouding van de landgoederen Middachten en Hof te Dieren. We krijgen hier straks een landschap met hogere natuurwaarden waar we heerlijk kunnen wandelen en fietsen én een gebied dat in de toekomst ruimte biedt aan hoogwater." -

Wethouder Nicole Olland, voorzitter bestuurlijk overleg Havikerpoort.

Wilt u meer informatie?

Meer informatie kunt u vinden op www.middachten.nl/landgoed/project-havikerpoort.

Voor vragen en of opmerkingen kunt u contact opnemen via info@rheden.nl onder vermelding van 'Havikerpoort'.

Havikerpoort

natuur en cultuur
tussen Veluwe en IJssel

De slanke sleutelbloem stelt hoge eisen aan zijn groeiplaats en komt nog maar op weinig plaatsen in Nederland voor. Mede dankzij het Veluws kwelwater groeit de sleutelbloem nog wel in de bronbossen van Middachten. Nu we de verdroging van de bronbossen een stevig halt toeroepen, zal deze plant ieder voorjaar zorgen voor een uitbundige bloemenpracht.

